

Раздел „Искам думата“

Научно есе на тема:

„Лидерството на учителя по време на кризи“

Йорданка Димова Славчева – главен учител по БЕЛ в 1. СУ „Пенчо П. Славейков“, гр. София

Основната роля на учителя е да обучава и възпитава, но тя не може да бъде изпълнена, без той да е водач на класа, в който преподава. Като учители ние често се питаме дали сме лидери в ученическата група, с която работим, а също така на работното си място – в училищната организация. В ситуации на криза поведението на учителя и неговите решения са от ключово значение за излизането от нея и за успеха на групата.

Всички знаем, че учителят се смята за управляващ в класната стая, но значи ли това, че той е лидер? Всъщност какво означава да бъдеш лидер? Виждаме ли лидер в този същия управляващ? За да отговорим на този въпрос, трябва да видим как това е обсъдено в литературата. Следователно, що се отнася до значението и диференциацията на управляващ, лидер, администратор, в литературата има различни гледни точки в зависимост от областта, в която се развиват, а също и от географския регион, към който принадлежат [1]. Например в САЩ терминът „администрация“ се поставя на най-високо ниво и често е синоним на „лидерство“. От друга страна, „образователното лидерство“ в САЩ може да има в различен контекст същото значение като „образователно лидерство“ въобще. Термините „лидерство“ и „управление“ могат да имат различни версии. „Лидерството качествено се различава от управление и администрация“ - счита Gronn [2]. То се представя като качество, което не непременно идва от статута или от професията, а е нещо специално. От друга страна, управлението се счита като формално лидерство, докато пък лидерството може да се отнася към неформална група, водена от лидер, който е главата на тази група. Лидерство може да има на върха на дадена организация, но то може да съществува и на различни нива в същата организация.

Какво е лидерство? В бизнес-речника [3] има две определения за лидерство:

1. Индивидите лидери на организацията, разглеждани колективно.
2. Дейността ръководене на група хора или организация или способността да се върши това.

Лидерството включва установяване на ясна визия, споделянето ѝ с другите, така че да я следват с желание, снабдяване с информация, знания и методи да се реализира тази визия и координиране и балансиране на конфликтните интереси на всички членове и заинтересовани лица.

Друго определение за лидерство е изкуството да се мотивират група хора да действат в посока за постигане на обща цел. Лидерите имат три общи характеристики:

- вдъхновяват другите да споделят тяхната визия;
- мотивират ги да работят за осъществяването ѝ;
- окуражават ги и им помагат да преодолеят трудностите, които

срещат в преследването на тази визия.

Какво да бъде поведението на лидера учител и какви модели да следва при вземане на решения при кризисни ситуации? В литературата интересен е примерът, който дава професор Гюнтер К. Щал. Той е професор по Международен мениджмънт и съдиректор на Центъра за устойчива трансформация и отговорност (STaR) във Виенския университет по икономика и бизнес (WU Vienna), старши академичен сътрудник в Центъра за международно управление на човешките ресурси в бизнес училището на университета в Кеймбридж Judge Business School и дългогодишен член на академичния състав на WU Executive Academy.

Има няколко лидерски урока, които могат да се научат от този и други подобни случаи, които илюстрират ефективните и неефективните начини за овладяване на криза, като тази, породена от избухването на COVID-19. Ето кои са най-важните шест урока според проф. Щал:

1. Дай правомощия на хората на първа линия и не наказвай грешките.
2. Действай бързо и решително.
3. Бъди проактивен, без да прекаляваш и планирай в бъдеще.
4. Насърчавай и се вслушвай в несъгласните.
5. Имай куража да постъпиш правилно (дори това да не се харесва).
6. Бъди съпричастен с хората и покажи емпатия, състрадание и загриженост.

Бихме искали да споделим своя опит от обучението в електронна среда, който се доближава до посоченото от проф. Щал. За всички през м. март 2020 г. това беше кризисна ситуация, с която трябваше да се справим. По отношение на електронните платформи за синхронно обучение, които можехме да ползваме, в първите дни те бяха различни и всеки учител правеше своя самостоятелен избор. Постепенно се насочихме към MS Teams и беше необходимо с търпение и голямо внимание, проявени от страна на учителите към учениците и родителите им, да ги убедим в ефикасността на тази платформа и необходимостта от еднаквост за цялото училище. Изслушвахме всяко мнение и полагахме денонощни усилия, за да обучаваме и присъединяваме всеки един ученик. Проявиха се ентузиазъм и вдъхновението на учителите като лидери от целия колектив. Действахме единно и работихме в екипи. Помагахме си и давахме своя положителен пример на учениците си. За по-малко от месец през април организирахме

конкурси за есе, рисунки, видеоклипове на различни теми. Учениците бяха увлечени и работеха с голямо желание. Можеха електронно да се запознаят със своите постижения и това ги удовлетворяваше и вдъхновяваше.

Учители лидери в нашето училище работеха усърдно в ситуацията на пандемия, като ефективно прилагаха компетентностния подход в процеса на работа, реализиран посредством въвеждане и насърчаване на иновативни методи на преподаване, което беше обвързано с използването на различни електронни платформи, които предлагат игрови подход към обучението. Учителят като лидер в необичайна ситуация планира интересни за учениците дейности, които да са обучаващи и свързани с бъдещи проекти. В часовете по философия и английски език се прилага игровият модел на Kahoot, който дава отлични възможности за затвърждаване на наученото и неговото упражняване по интересен и забавен начин. Учениците си организират състезания и турнири, които са свързани с учебния материал, а учителят може да следи за техния напредък. В същото време факторът стрес е изключен. В часовете по философия за 9. клас е изключително ефективно прилагането на виртуални разходки в музеите и използване на Google art and culture за представянето и онагледяването на различни художествени произведения и идеи. Учениците посетиха музея на Ван Гог в Амстердам и бяха изключително впечатлени от арт инсталациите. В рамките на тези часове те работят и с образователни видеа на тема "Как да нарисувам най-любимата си картина". В подкрепа и помощ на учениците от 12. клас в часовете се изработват и философски кръстословици, които отново дават възможност за заучаване на термини и понятия без напрежение. Учителят като лидер увлича и дава пример за постоянство и упоритост.

В часовете по свят и личност учениците проучват и анализират обществените процеси. Най-добрите постижения на един учител като лидер е да обучи своите ученици също да бъдат лидери в избраната от тях дейност. По инициатива на учениците лидери бяха реализирани две много успешни и актуални идеи: 1. Анализ на цикличността на кризите и определяне на кризата като възможност и 2. Изготвяне на урок презентация за професиите от бъдещето, която беше споделена с по-малките им съученици от 4. клас. Последната активност от тези часове е със заглавие – "Моята дигитална рефлексия - какво научих за себе си по време на изолацията?".

Изключително успешно се развива и CLIL методологията, която е много полезна за разширяване на тематичния и речников обхват. В тези часове се прилагат и развиват идеи от разработени игрови модели от практиката на учители по английски език от целия свят. Учениците и в тази дейност се обучават като лидери на малки групи, като се сменят ролите им, за да попадне всеки ученик в лидерска позиция.

Учителят лидер на 1^B клас успешно мотивира учениците и те се включиха и в кампания на ученици от СУ "Свети Седмочисленици" от Търговище и записаха видеа в подкрепа на тяхната кампания със заглавие "Младите в Европа заедно срещу Covid-19". Въпреки крехката възраст малките многознайковци усвояват и лидерски умения.

Впечатляваща е работата в клуба по дебати, която също се провежда в електронна среда. Учителят като лидер вдъхновява учениците, помага им да имат

безплатен достъп до всички образователни ресурси на Асоциацията по дебати в България.

В кризисната ситуация на пандемия учителите като лидери подготвиха участие в конкурс за проект на Столичната община, Дирекция ПИСТ, в области "Младежки свят и Доброволчество" на тема "Училищна медиация". В проекта вземат участие ученици от Гимназиалния етап и се обучават да бъдат училищни медиатори и да работят за преодоляване на междуличностните конфликти чрез договаряне между страните. Проектът се организира от Ученическия съвет. Учениците от Ученическия съвет се обучават да бъдат лидери в кризисни ситуации.

Учителите по български език и литература и тези от начален етап проявиха задружност и лидерски умения при работата по проекта "Виртуални пътешествия с героите на Иван Вазов", посветена на годишнината от рождението му. Участваха ученици от първи до дванадесети клас и беше изготвен филмов материал. В отделните класове се изяха неформални лидери, които с увлечение организираха съучениците си.

Учителски лидери работеха усърдно с четирима ученици от 10. и 11. клас, участници в надпреварата за Наградата на Херцога на Единбург. Тези младежи се учат на постоянство и се подготвят за лидери на свои собствени каузи в бъдеще.

Създадена е Здравна академия от ученици в 10. клас, обучени по съвместен проект на Столичната община и Асоциацията за семейно планиране. Академията провежда тренинги съвместно с училищния психолог за здравни и комуникативни умения с учениците онлайн в портала MS Teams. Училищният психолог като лидер създава клуб за занимания по интереси "Училищна медиация", който работи за позитивен климат на работа, ефективно партньорство с всички заинтересовани страни и намаляване на тормоза и насилието в училище, като развива социални компетентности като: умение за договаряне, за презентиране на идеи, за активно слушане, за работа с емоции, работа в екип и др. Учениците придобиват лидерски умения на съпричастност и овладяване на групата.

Когато в една колегия всичко е градено с години, нещата се случват плавно и с успех. Изгражданите в годините компетентности, чрез различни обучения, семинари, вътрешноучилищни обмени допринасят за прилагане на иновативни методи на преподаване.

Благодарение на успешното лидерство на ръководството на училището няма загубено време от началото на работа в дигиталната платформа TEAMS. Учителите от начален, прогимназиален и гимназиален етап са в динамично сътрудничество. То намира израз в системни съвместни продукти и съвместни учебни часове, както и в стимул за професионална активност. Осигуряване на допълнителна подкрепа на 14 ученици със СОП съвместно с ресурсния учител. Обхващането и приобщаването на всяко дете е следствие от обобщената педагогическа дейност. Реализира се и непрекъснат процес на комуникация и сътрудничество с учениците и родителите, за да

може да се оказва техническа и методическа подкрепа. В ситуацията на извънредно положение са обхванати всички ученици от начален етап. Тези, с които синхронната връзка е възпрепятствана, са включени асинхронно. В платформата TEAMS е създаден и ефективно работи екип за личностна подкрепа. В дистанционното обучение чрез възлагането на индивидуални задания на учениците се превръщат в равностойни партньори в обучението. Те творят, рецитират, рисуват, пеят и така открито изразяват себе си. Дистанционното обучение помага на голяма част от тях да осъзнаят собствената си отговорност като преки участници в образователния процес.

Провеждат се тренинги от училищния психолог за комуникативни умения, социални компетентности и кариерно развитие в ЧК на учениците от всички етапи с честото участие на родители с реализация в различни професионални области. Осъществява се ефективно партньорство с всички заинтересовани страни. Реализира се екипна работа и сътрудничество при изготвяне на проекти и уроци във всяко методическото обединение.

Възпитателната работа и взаимодействието с родителите подобряват отношенията училище – семейство. Провеждат се различни инициативи за подобряване на връзките между тях, а оттам се подобрява и микроклиматът на взаимоотношенията. Учителите като лидери повлияват на позитивното развитие на цялата общност.

Генерираните знания, умения и опит са отлична основа за онагледяване на всяка научна теория за лидерството в практическо изследване. Лидерът трябва да се търси и развива във всеки един ученик като личност, но условие за това е добрият пример на учителя лидер и на ръководителя лидер.

Библиография:

[1] Coleman, M., Earley P. (2005). Leadership and Management in Education. Culture, change and context. Oxford University Press.

[2] Gronn, P. (1999). The Making of Educational Leaders. London: Cassell.

[3] <http://www.businessdictionary.com/definition/leadership.htm>